

The image shows the front cover and spine of an antique book. The cover is decorated with a marbled paper pattern featuring large, irregular, cell-like shapes in shades of dark green and blue, outlined in bright yellow. A vertical strip of red leather or cloth covers the spine. A small, rectangular, cream-colored label with a decorative border is affixed to the upper part of the front cover. The label contains the text 'RMr. III.' and the number '552.'. A larger, blank, cream-colored label with an octagonal shape is pasted onto the lower part of the front cover.

RMr. III.

552.

K. 6. —

Ann 5 Rev

Subscrip 24 / 903

R. M. Jr.

III. 552.

Laboban ~~Notes~~

A MARY, TUD. AKADÉMIA
 VIGYAZO FERENC
 KÖNYVTÁRA.
 3813.

Vis ac utilitas Legum res anteit omnes:
 Namq; orbe toto cuncta disponunt benè.
 Has tunc causas cernis servare bonorum;
 Ast improbos auro coërcent vinculo.
 Quin ergò dignam, puto, rem gerit ille relatu,
 Qui docta promit verba sanctis legibus.
 Id benè Tu sua: is praestas Heuchline, tuiq;
 Calcas Parentis strenuè vestigia.
 Quum rarâ Virtute gravis meritisq; suorum
 Praclarus incedat per ora Civium.
 Patris inest Nato virtus: intendit eandem
 Famam mereri viribus prompta indolis.
 Jovâ, precor, faxis, Natum tua gratia stipet,
 Ut multa surgant hinc El praconia!

Sic ex animo
 Dilectissimo Dn. Cognato suo
 gratulatur

Johannes Honorius Meßger/
 V. A.

Nunquam recedit patriâ ab Indole,
 Nativa Virtus progeniti suâ;
 Aut exuunt mores Avorum
 Degeneres placidos Nepotes:
 Doctrina si vim promovet insitam,
 Rectique cultus pectora roborat:
 Virtus parentumque ad labores
 Exstimulat similes subinde.

Talis

Talis ministri fulminis alitis,
 Vigor, ferocem patrius excitat
 Foetum; perosus ille nidum
 Altivolans amat axis auras,
 Rapaxque praedam; Sive in ovilia
 Demittat ipsum Martius Impetus;
 Sive æmulus diri parentis
 Terribiles agat in Dracones.
 Talisque fulvæ matris ab ubere
 Jam lacte pulsus tum Juvenis Leo
 Quærit cruento dente prædam
 Indomita præeunte matre.
 Sic Tu, rejectâ nocte silentii
 Obliviosâ nomen in auream
 Proferre lucem & semper ultra
 Pegaseis volitare pennis.
DILECTE! quæris; Sic patris æmulus
 Magni, Themistis præsidis inclyti,
 Digesta LEGUM dum revolvis
 Eonomiæ deditus sacratæ,
LEGES quid IPSÆ? differis optimè.
 Non vanus augur certius ominor
 Te destinavit numen aptè
 Clarificis titulis Honorum.

Hisce exiguis,

Doctis. Dn. Respondenti, Amico atq; Conterraneo
 perquam dilecto, & affectus sui sinceritatem
 testari, & de optimis profectibus gratulari vo-
 luit, debuit, exilis musa

Caroli Raygeri Pos. Hung.

F I N I S.

Σὺν Θεῷ Τεραξίω!

DISSERTATIO POLITICA

DE

LEGIBUS.

§. I.

Quod Icti docent ex l. 9. C. de L. L.

item l. 12. C. de Jur. & fact. ignorant. nec non
 l. 1. §. 2. ff. de Edilit. Edicto, scilicet Leges igno-
 rare, nemini permissum esse; Vid. Giphan. in
 l. 3. Eth. c. 5. p. 200. id nobis quoque dictum esse

credimus. Eapropter pauca quædam de naturâ Legis in genere
 adducamus, quocumque item ea sit, & nonnulla alia, quorum
 cognitio in humanâ vitâ maximam utilitatem adferre po-
 test, sub disputationis incudem revocabimus.

II. Incipiamus autem ab ejus *Etymologia*: sciendum
 itaque, secundum quosdam legem dici à *legendo*, quod ea
 publicè legeretur, utpote quæ tabulis æneis incisa, populo ad
 legendum proponeretur, l. 2. C. de Frument. Urbis *Constan-*
tinop. lib. XI. Sic olim apud Græcos & Romanos, antequam
 Lex ulla sanciretur, prius coram populo è scripto solebat
 legi, & trium nundinarum spatium ad deliberandum concessum,
 palàm affigi, donec repudiaretur, aut probaretur, *Stengel. de*
Legib. c. 1. §. 1. sive, quod è multis, quæ fieri poterant, qua-
 dam consultatione *lecta* sit, sive *delecta*: ita sentiunt *Varro.*

A

Ferrat.

Ferrar. l. 1. Instit. tit. 2. item Augustin. in lib. quest. Vet. & Nov. Testament. Scholastici verò, & alii, à ligando deducunt, sive obligando, quod per eam homines cogantur & obligentur ad sectandas virtutes, & id quod rectum est, argument. cap. 2. lib. 1. Extravag. Commun. tit. 7. de officio Julic. quâ de causâ etiam Lex, Virtus armata, dicitur à Senecâ.

III. Lex non uno modo accipitur; etenim (1.) sumitur pro *prescripto*, decreto aut sanctione, quâ imperatur vel prohibetur aliquid in vita, ab eò, qui imperandi facultatem habet, sive potestatem. Deinde accipitur *strictè*, pro tali decreto, quò imperantur ea, quæ agere in se justum & honestum; prohibentur verò, quæ agere injustum aut turpe est. (3.) *strictius* pro lege tali positiva, distinctâ à lege naturali & consuetudine. (4.) *strictissimè* quatenus Lex contradistinguitur *Plebiscito, Senatusconsulto, Principum placitis, Magistratum edictis, Prudentum responsis*; quomodo Lex est, quam populus Romanus Senatorio Magistratu interrogante (veluti Consule) constituebat §. 7. *Instit. de Jur. N. G. & C.* (5) Pro omni *Regis, aut alius Magistratus, jussu, edictò* sive sententiâ. (6.) Pro quavis *normâ atq; regulâ*, ad quam aliquid agimus. (7.) Pro *certâ conditione*, ut constat ex illa loquendi formulâ: Inibo contractum, eâ tamen lege. Prima significatio locum hîc habet maximè.

IV. *Synonyma* legis hæc vulgò dicuntur esse: Sancitum, Consultum, Decretum, Judicium, mandatum, præceptum, præscriptum, rescriptum, scitum, plebiscitum, statutum, institutum, constitutum, constitutio, responsum prudentum, canon, regula, norma &c. Dixi autem vulgò pro Synonymis haberi: siquidem inter hæc manifestæ occurrunt differentiæ, quas passim apud Autores legere sunt.

V. Quid Lex propriè sit, & quomodo in genere definiiri debeat, inter Prudentes non convenit: tot enim penè repe-

reperiuntur Legis definitiones diversæ, quot Autores de Legibus scripserunt. Oppidò multas multorum Auctorum vide adductas in *dissertatione B. Meisneri. l. 1. quest. 4. pag. mihj. 53. & seqq.* item in *tractat. de Legibus Ludovici Carbonis, lib. 2. disp. 5. pag. 45.* Nos missis aliorum definitionibus, solum illam examinabimus, quam *Aristoteles* adducit, 10. *Ethic. c. ult.*, quando inquit: *Lex est ex quadam prudentiâ & mente profecta Oratio, cogendi vim habens.* Item *c. 1. Rhetor. ad Alexandr.* Lex est *Oratio quædam, quæ communi civitatis consensu definita, jubet quo pacto unumquodq; agendum sit.* *Ecc. 2. l. d.* Lex est communis civitatis consensus, qui scriptis præceperit quomodo unumquodque agendum sit.

VI. Lex dicitur *Oratio*, quo ipso opponitur simplicibus dictionibus, quæ separatim non aliquid ut affirmationes aut negationes significant, prout tamen Leges facere debent. Est autem non quævis *Oratio* Lex, sed *perfecta*, nam imperfectæ *Orationes* Leges esse non possunt. Deinde est *Oratio perfecta, imperativa.* Quoniam verò imperat *Magistratus, Dominus, Pater, Maritus, Præceptor,* item *Princeps*, non quævis *Oratio* imperans statim Lex est, nam *jussus herilis, præcepta Parentum &c.* sunt *Orationes imperativæ*, nec tamen Leges; licet illa præcepta etiam vim cogendi habeant. Deinde, cum dentur quoque Leges *aliquid permittentes*, *permissio*, cum non sit præceptum, non *jussio*, non *imperium*, & tamen Leges, sequitur quod genus Legis, *Oratio perfecta imperativa*, nondum absolvat: nisi addideris, quod sit *Oratio imperativa Majestatica* (sive *Oratio imperativa* ejus qui *Majestatem* habet) habens vim cogendi.

VII. Vis hæc cogendi nihil est aliud, quam *obligatio*, quæ est *necessitas quædam moralis, hominibus Majestati subditis incumbens ad agendum id, quod Lex prescripta jubet, &*

omittendum illud, quod illa vetat. Est præterea hæc vis cogendi duplex, vel *Intrinseca*, vel *Extrinseca*: Extrinseca est, quando *pænarum metu* homines coërcentur: Intrinseca, quando *conscientia hominum obligatur sub peccato*, vid. *Gregor. de Valentia in Thomam, tom. 2. disp. 7. q. 2. punct. 2. pag. mibi. 187. Meisner. l. c. pag. 79.*

VIII. Quod autem dicitur, quod sit *ex quadam prudentiâ & mente profecta Oratio*, ambiguitate carere non videtur. Si enim accipiatur ita, quod Lex sit Oratio prudens, sive decretum prudentis Viri, non competet omni Legi, cum multæ Leges imprudenter ferantur, cum primis in Tyrannide. Deinde quot Leges reperiuntur imprudentes? quis enim Legem illam *Ephesiorum, Cic. 5. Tuscul.* ex prudentiâ & mente profectam diceret, quâ constituebatur, *ut nemo in civitate bonus esset: Nemo nostrum frugi esto.* Item illorum *Oligarcharum: Plebi ero inimicus; quodq; malum potero, moliar?* de quo vid. *Aristoteles 5. Polit. c. 9.* *Valentia* explicat illa verba, quasi indicarent, cuius *facultatis* actus sint Leges, an *Intellectus*, an *Voluntatis*? quâ de re postea: *Tom. 2. in Thom. disp. 7. q. 1. punct. 2. pag. 866.*

IX. Definitio Legis *ex Rhetoricor. locis* desumpta, & illa dupliciter accipi potest. 1. pro Lege in statu Democratico, dum in eâ inuitur ejus causa efficiens, videlicet consensus populi: quomodo Lex in genere describi non potest, cum in regno populi consensus non requiratur. 2. Ita, ut per consensus populi, non intelligamus causam efficientem, atq; sic activè, sed passivè, h. e. quod populo præscribatur Lex, eâ demque is teneatur, sive consentiat expressè, sive tacitè, sive volenter, sive invitè: quomodo aliis Legibus consensus sive obligatio convenit.

X. Nos hanc damus definitionem Legis in genere: *Lex est decretum summa potestatis, actionibus humanis regulam,*

lam, ad certum aliquod ipsas obligantem, præscribens. Diximus definitionem hanc esse *generalem*, competentem omnibus Legibus, tam *divinis*, quàm *humanis*, tam *bonis*, quàm *malis*, *scriptis* quàm *non scriptis*, à quibus omnibus Lex in genere abstrahit: quâ de re sequentibus plura.

XI. Lex dicitur *Decretum*, eo quod eâ aliquid definiatur ac præscribatur agendum aut omittendum. Et per hoc Lex rectè distinguitur à *Consiliis*, *adhortationibus*, aut *dehortationibus*, quibus quidem aliquid monstratur vel faciendum, vel fugiendum; verum iisdem nihil imperatur, quandoquidem consilium non est obligatorium, nisi sit fraudulendum. *l. 2. §. 6. ff. Mandati l. 47. ff. de R. J.* nam consilium positum est, extra necessitatem parendi, secus ac Lex.

XII. Decretum illud debet esse *summa Potestatis*. penes hanc enim potestas *Legislatoria* est. Ubi notandum multum differre *de Lege aliquâ ferendâ cogitare*, aut *Leges scribere*; & aliud *Legem ferre*, sive *sancire*. Hoc solum *Majestati* competit, unde etiam omnem suam efficaciam & obligationis vim obtinet: Illud autem etiam *privatis*, hominibus scilicet prudentibus convenire potest. *Vid. Cellar. in Polit. l. 2. c. 8. §. 6.* Distinguitur hoc modò Lex à decretis illarum personarum, quæ potestatem quidem & imperium in aliquos habent, alii tamen superiori potestati sunt subiectæ. v. g. Dominus suis servis, pater familias uxori, liberis & ancillis, imperare potest, atque sic aliquid decernere, per quod uxor, liberi, servi ad aliquid agendum vel omittendum obligentur, propriè tamen Lex dici nequaquam possunt.

XIII. *Dicitur*: Si propriè illud solum Lex est, quod à sumâ potestate dependet, sequitur quod Leges à Civitate aliquâ, aut Magistratu propriè dicto late, leges propriè nō sint, quia Magistratus quâ Magistratus sumæ potestati est subiectus, &

civitates Imperiales Imperatorem, ut superiorem agnoscerent & ab eò dependent. Id quod in super inde probari posse videtur, quod scribant: *Decretum in Senatu*, non autem *Sancitum*. Sciendum itaq; est, aliquid à Majestate esse dupliciter. 1. *Immediatè & à proximis*. 2. *Mediatè & Permissivè*, sive per *Communicationem & concessionem*. Satis est ad naturam Legis, si dependeat à summâ potestate mediatè, etiamsi non semper dependeat immediatè.

XIV. Lex porro præscribere debet *regulam actionibus humanis*: hic enim finis legis est, ut per eam actiones humanæ dirigantur, ut sint tales, & non aliæ. Quoniam verò etiam consilia, adhortationes & dehortationes aliquid videntur præscribere, & tamen legis naturam nequaquam obtinent; additur: *ad certum aliquod obligans*: nimirum ut hoc faciant, & contrarium omittant. Etenim homo non est agens necessarium, sed liberum, & quidem libertate & *contradictionis & contrarietatis*: quam libertatem cum videat Princeps, Reipublicæ, aut voluntati ejus non semper conformem aut utilem esse, eam per leges, quibus voluntatem suam subditis solet aperire Princeps, restringere conatur & determinare.

XV. Ut autem Lex vim & obligationem suam obtineat, necesse est, ut Lex illa etiam iis, quos obligare debet, *promulgetur*: Sicuti enim ille, qui secum aliquid concipit, constituit & decernit, alios non informat aut juvat, nisi suos conceptus aliis signo aliquo extrinseco manifestet, cum non sint homines *καρδιογράφοι*, ita quoque Magistratus sive Princeps, licet aliquid secum decernat, constituat, ac sanciat, illud quidem constituit, quod Lex, fieri potest & debet, ultimò tamen Lex propriè & perfectè sine promulgatione non est unde *l. 9. C. de Leg. rectè* dicitur; Leges sacratissimas, quæ hominum vitas constringunt, *omnes homines intelligere*

telligere debere. Docet quidem Bachov. *ad Wesemb. pag. mihi. 24.* formam Legis propriè dictam, eamque essentialem esse, *Jussionem & sanctionem superioris*, *Promulgationem* verò *solum conditionē sine quâ Lex non obligat, aut ejus accidens*. Vid. *Conring. disp. de LL. thes. 31.* quod etiã videtur probari posse, per *l. 1. ff. de Constit. Princip.* quod Principi placuit, Legis habet vigorem §. 6. *Instit. de J. N. G. & C.*

XVI. Hoc ut rectè intelligatur, sciendum, in Legislatore tres præcedere actus, constitutionem Legis. 1. *Consultatio* sive Consilium. 2. *Judicium* sive Electio & 3. *imperium*, per quod Lex recipit vim, ut applicetur & obliget. Sed non obligat, nisi *applicatio per promulgationem* intercedat. Hi tamen tres actus non obligant, nisi promulgatio intervenerit: adeoque rectè dicimus, legem suam perfectionem non obtinere, sine promulgatione, quamvis sanctio Principis, de Legis essentiã dicatur: puto tamen id non esse accipiendum exclusivè, sed inclusivè. Probamus autem, Promulgationem esse de essentiã Legis, ut obliget (nam Lex non obligans, Lex non est) *Can. 3. in istis. Distinct. 4.* Leges instituuntur, cum promulgantur. *c. 1. extr. de Postulat. Prælator.* Sic *Novell. 66. c. 1.* expressè dicitur, Constitutiones valere ex quo in commune factæ sunt manifestæ, & post insinuationem. Addatur *Novell. 74. in Epilogo. Molina tom. 5. tract. 5. disp. 70. de Just. & Jur. Gudelin. de Jur. Noviss. l. 5. c. 2. pag. mihi 227. Meisner. in tr. de Legib. pag. 294. Carbo de Legib. lib. 3. disp. 7. Hahn in Not. ad Wesemb. pag. mihi. 74.* Dicimus itaque Leges ante promulgationem esse quidem ordinationes rationis, non tamen propriè Leges: cum primis, si Leges accipiantur non *physicè*, sed *moraliter*, quatenus sunt medium dirigens actiones: utpote quæ media sive instrumenta, omnia opere definiuntur & facultate, teste *Philosopho.*

iosopho 1. Polit. c. 2. Vid. Molina de Just. & Jur. tom. 5. tract. 5. disp. 70. n. 1. pag. mihi. 180.

XVII. Ut autem Lex hæc vim omnes obligandi per promulgationem obtineat, debet illa promulgatio esse *solemnis & sufficiens*. Solemnis, si publicè publicâ autoritate fiat, & cum illis solennitatibus, quæ ex communi usu adhiberi solent, pro locorum consuetudine; ut si per publicum præconem certis in locis edicatur aut affigatur. Sufficiens verò, cum moraliter loquendo, ad omnium notitiam pervenire potuerit, ita ut possit præsumi contra ignorantes.

XVIII. Lege ita in genere consideratâ, ejus quoque objectum considerandum esset: item Legis Virtutes & alia nonnulla requisita. Verum quoniam hæc omnia rectius tractari poterunt, post Legis divisionem, hanc illis præmittamus, propterea quia illa ex varietate Legum, etiam aliquam varietatem admittunt.

XIX. In divisione autem Legis itidem Autores non conveniunt. Nos missis aliorum divisionibus: sequentem amplectimur, quâ. 1. dividitur in *Divinam & humanam*. 2. Divinam subdividimus in *naturalem & in divinam specialiter dictam seu positivam*. 3. Humanam verò subdividimus, in *Gentium & Civilem*.

XX. Prima divisio desumta est à causa efficiente, nimirum Legem illam esse divinam, quæ habet Legislatorem DEUM ipsum, quales sunt, quas DEUS Moyfi dedit, in monte Sinai, *Exod. 19. & 20.* Humana, quæ ab homine ejusque principiis dependet. Si itaque Lex divina illa est, quæ à DEO data est, Lex naturalis, Lex divina erit: Etenim *Apostolo teste, Rom. 2.* Gentes, quæ Legem non habent, puta per Mosen promulgatam, naturâ opera legis faciunt, quo ipso ostendunt, legem cordibus eorum inscriptam esse. Et est nihil aliud juxta *Valentiam Tom. 2. disp. 7.*

disp. 7. q. 4. punct. 1. pag. mihi. 884. quàm naturale rationis nostræ iudicium seu dictamen, quo per lumen nobis ab æternâ lege impressum & inditum, evidenter cognoscimus, ea esse faciendâ, quæ ita sunt recta, & natura nostrâ consentanea, ut ea negligere sit deforme, & natura repugnans, & contra, ea esse vitandâ, quæ facere turpe sit, & natura rationali minimè congruum. A quò non abit *Hugo Grotius l. 1. de Jur. Bell. & Pac. c. 1. n. 10. pag. mihi. 4.* Jus naturale est dictatum rectæ rationis, indicans actui alicui ex ejus convenientiâ aut disconvenientiâ cum ipsâ naturâ rationali, inesse moralem turpitudinem, aut necessitatem moralem, ac consequenter ab auctore naturæ DEO, talem actum aut vetari, aut præcepi. Actus de quibus tale extat dictatum, debiti sunt, aut illiciti per se, atque ideo à DEO necessariò præcepti aut vetiti intelliguntur. *Hæc Grotius.*

XXI. *Aristoteles* verò Legem naturalem *l. 5. Eth. c. 10. (alias. 7.)* definit, quod sit ea, quæ ubique eandem vim habet, & non quia ita videtur, aut non videtur. Sed hæc definitio à posteriori est; Valentii verò à priori, indeq; Aristotelica melior.

XXII. Quoniam verò obligatio de essentia omnis Legis est, etiam Lex naturæ obligabit propriè *creaturam rationalem*: quæ obligatio contingit, si Lex proponatur & promulgetur: quæ promulgatio accidit, quando homines divinitus naturam intelligentem accipiunt, per quam cognoscere & dijudicare possunt, quæ sint honesta & humanæ dignitati consentanea, quæ item turpia & indecora. Nempe DEUS ex præscripto æternæ suæ Legis congenitum aliquod lumen, & naturale rationis dictamen nobis indidit & in sevit, è quo cognitio & iudicium oritur. Et hoc ipsum est Lex naturalis, radius videlicet & participatio & quasi impressio quædam æternæ Legis.

B

XXIII. Et

XXIII. Et quoniam hoc lumen & dictamen rationis quoad universalia ejus pronunciata (*vid. Valentia l. c. pag. 884.*) omnibus hominibus commune est, etiam omnes omnino homines eâ lege constringentur, ut nulli, cujuscunque conditionis sit, concessum sit, contra Legem agere. Quod tamen ita intelligendum est, non quasi omnis homo, ab illo momento, quô nascitur, statim obligetur hoc jure, actu: Siquidem hæc Lex non conascitur actu, sicuti nec ulla ullius rei cognitio, sed potentiâ; non quidem remotâ, quæ multo labore & longo tempore indigeat, ut in actum deducatur, sed proxima, quæ videlicet, quamprimum se ratio vindicare & exerere incipit, in actum prodit. *Vid. nostra disp. Metaph. XI. in l. 1. Metaph. c. 7. q. 2. pag. 268. item Clariss. Dn. Joh. Zeisold. in tr. de Notitiis Naturalib.*

XXIV. Propriè igitur & accuratè loquendo, tunc incipit Lex naturalis hominibus efficaciter proponi & promulgari, cum incipiunt ratione uti, & inter bonum ac inter malum discernere. Et quemadmodum tunc effectum suum sortiri incipit, quod directionem attinet, ita quoque quod obligationem: ex eô enim incipiunt obligari, ut si contra illam Legem agant, peccent. *Vid. Beat. Calixt. in Theolog. Morali, pag. mihi. 46. 47.* JCTi aliter describunt tempus, quo quis incipiat obligari Lege naturæ, scilicet quo quis esse incipit doli capax. Unde etiam impuberes obligantur ab illâ ætate ad observationem juris Naturalis.

XXV. Diximus Legem naturalem, quoad universalia ejus pronunciata, omnibus hominibus esse communem, quod non ita accipiendum est, quasi Lex illa apud omnes homines in perpetuô fuisset vigore & observantiâ: quandoquidem apud aliquos propter pravam consuetudinè & cæcitatem, Lex naturæ ita possit esse obruta, ut quoad aliquas conclusiones non sit nota: ita ut videatur Lex illa naturæ

naturæ penitus illis non communis fuisse, dum integræ & multæ gentes, etiam moratæ, Legi naturali contrariam Legem posuerint, & juxta illam vixerint. Exempla bene multa *vid. ap. beat. Calixt. l. c.*

XXVI. Ex hac causa, DEUS non fuit contentus, Legem naturæ cordi hominum inscripsisse: sed eandem denuò peculiari promulgatione patefecit, & ante mortalium oculos posuit, animisque inculcavit, & quidem eô tempore, quo Lex naturæ apud multos paulatim obscurari cœpit. Illa itaque Lex, quam DEUS denuò & peculiari ratione promulgavit, est *Lex Moralis*, quæ etiam est *Divina & Naturalis*. Siquidem Decalogus illas actiones continet, quæ ex se & ratione objecti, sive juxta tenorem æternæ Legis in Lege naturali relucentis & expressæ, humanam & rationalem naturam deceant, quæ dedeçant: si modò excipias ceremoniam quæ tertio præcepto, *Sabbatho*, positivè annexa est. Cum igitur ex se & ratione sui decet vel dedecet, sive honestè sive inhonestè sunt actiones, ideò vel mandatæ sunt, vel prohibitæ: Non autem contra, quia mandatæ sunt, ideò bonæ, quia prohibitæ, ideò malæ: hoc enim non in iis, quæ sunt Legis naturæ, sed in aliis, quæ sunt juris positivi, obtinet. Non itaque videtur Lex moralis alia Lex, & quidem materialiter, à Lege Naturæ, licet quoad rationem promulgationis ab hac differre appareat.

XXVII. Et ideò, quia Lex Moralis est Naturalis, ideò in illâ *nulla dispensatio* locum habet, etiam ex parte DEI: utpote quæ non admittitur æque in jure naturali: id quod ita verum est, si maneant idem objectum & eadem circumstantiæ. Atque ita fieri & concedi non potest, ut illa Lex ab homine aliter citra crimen tractetur, quia à justitia & æternâ suâ Lege, adeoque à semetipso DEUS deficere non potest. Quod si verò objectum & circum-

stantiæ mutentur, actio, quæ ante videbatur contra Legem naturæ, amplius contra eam non est v. g. furtum nec à DEO ulli citra peccatum permitti potest: & tamen cum Israelitæ, DEO jubente, *Exod. XI.* Ægyptiis vasa argentea furripuere, nullatenus furtum committebant, cum illa vasa redita fuerint propria merces laborum exantlatorum in extruendis Urbibus Ægyptiacis. *Vid. beatus Hornejus in Doctr. Civil. l. 4. c. 3. n. 39. pag. mihi. 609.* In morali quidem Lege, gratia quædam alicui fieri potest, circa observationis modum, quando scilicet DEUS nobiscum condescendit, & observationem nostram Legis imperfectam pro perfectâ ex fide nobis imputat.

XXVIII. In Decalogo, qui Lex naturæ est, cum contineantur præcepta sive Leges tam affirmativæ, quam negativæ, hic semel pro semper notandum, quod illorum præceptorum diversa sit Obligatio; & quidem *præcepta affirmativa obligare omnes*, quibus data sunt, *semper, non tamen ad semper*: *Præcepta verò negativa semper & ad semper.* Semper obligare juxta Scholasticos est, non omni tempore obligare, sed solum illo, quo datur occasio & commoditas, & quoties datur. v. g. Lex naturæ jubet, erga egenos exercere liberalitatem & misericordiam: item parentes honorare: non tamen hoc jubet, aut ad id obligat, ut singulis momentis succurras, & parentes honores, sed quando egeni occurrunt, & occasio sese præbeat benefaciendi & honorandi: non quasi tempore intermedio actus contrarius esset concessus, licet, ubi egeni non sunt, actus intermitteri possit. *Ad semper verò obligare*, est quovis tēpore obligare, sive detur occasio agendi, sive non: v. g. quando Lex prohibet furtū, obligat te ut totâ vitâ & omni tempore à contrectatione rei alienæ animò lucrandi abstineas. Et hoc obtinet non solum in Lege naturali, sed etiam humanâ, imò in universum Omni.

Vid.

Vid. Thomas. 1. 2. q. 71. art. 5. ad 3. q. 88. a. 1. ad 2. q. 100. a. 10. in corp. ad 2. Busenbaum in Medulla Theologiae Moralis, pag. mihi. 12. Becanus in 1. 2. t. 3. c. 1. q. 3. Hornei in Doctr. Civil. pag. 613.

XXIX. Porro sciendum est, Legem naturalem comprehendere & suppeditare, non solum prima universalissima principia practica, quorum veritas & necessitas absque prolixo discursu patet; quorum omnium primum est, *bonum est faciendum, malum fugiendum*: Similiter ad hæc principia practica refertur, honestè esse vivendum, DEUM esse colendum, Parentes honorandos, neminem ledendum, suum cuique tribuendum, alteri faciendum, quæ nobis fieri velimus; & contrà, alteri non faciendum, quæ nobis fieri nolimus. &c. Sed etiam conclusiones, quæ deducuntur ex illis universalissimis principiis: v. g. non esse occidendum, neminem esse fraudandum, non est dicendum falsum testimonium: &c. quales conclusiones etiam Decalogus continet.

XXX. Conclusiones verò hæc dupliciter se habent, quædam enim promptè & facile fluunt ex principiis, evidenter & necessariò: quædam verò à principiis remotiores sunt & difficilius colliguntur, nec nisi à doctis eliciuntur. Conclusiones, quibus Decalogus constat, sunt necessariæ & certæ. Inter remotiores vero referri hæc poterit, Pecuniam mutuò acceptam, eadem quantitate & qualitate reddendam esse: nam hæc licet ex principiis primis fluat, quomodo tamè fluat, non ab omnibus statim cognoscitur. *Vid. beat. Hornejus in Doctr. Civil. l. 4. c. 3. pag. 595.*

XXXI. Quod si verò à primis principiis, ad particularia descenditur, ita ut consequentiæ necessitas vel evidentia non appareat, & tamen, quæ constituta sunt, ab habente potestatem constituendi bono publico constituta fuerint, erit *Lex Positiva*, ita dicta, quod à principiis universalibus

B 3

non

non deducatur, sed ita, uti sese habet, arbitrio statuentis ponatur. *Vid. Meisner. in Dissert. de Legib. l. 3. q. 8. pag. mihi. 201. 202. & seqq.* & naturali semper aliquid addit, ac aliquando eam, si relata ad specialem actionis conditionem sive modum indeterminata sit, determinat, v. g. Legis naturæ est, adulteria, furta & alia peccata puniri, at quo genere poenæ puniri debeant, Lex naturæ non determinat, sed Lex positiva.

XXXII. Hæc Lex positiva duplex est, vel Divina, vel humana. Lex positiva Divina, v. g. illa est, quæ DEUS genus humanum ad felicitatem æternam vult deducere, & vocari potest Lex supernaturalis, quam homo cognoscere viribus naturalibus non potest, sed peculiari opus habet revelatione & gratiâ: Talis Lex positiva in statu innocentiae erat, quæ jubebatur abstinere ab arbore scientiæ boni & mali, & post lapsum fides est, per quam consequimur vitam æternam: de quâ uberius videantur Theologi, cum primis beat. Calixtus in Theol. Morali pag. 65. & seqq. Quod autem hæc Lex rectè dicatur positiva, patet inde, quia naturali superaddita est; quæcunque enim Lex naturali superadditur, positiva, ex communi Dd. sententia rectè dicitur.

XXXIII. Hæc Lex positiva Divina supernaturalis, ex fine supernaturali rectè talis dicta, supponit naturalem; etenim cum naturalis Lex omnes omnino homines semper obligaret, & tamen nullò in statu ullus homo sibi relictus eam vitam æternam consequi poterat; sanè cum homo ad finem supernaturalem erat conditus, etiam Lege & viribus supernaturalibus indigebat: quod intelligi potest ex Rom. 7. 14. Scimus Legem Spiritualem esse. beat. Calixt. l.c. Atque hæc de Lege Naturali, Divina, positiva.

XXXIV. Est præterea adhuc alia Lex positiva Divina ratione causæ efficientis, quæ vocatur Ecclesiastica sive Ceremonialis

remonalis & Judicialis sive Forensis, quæ ab ipso DEO populo Israelitico sunt præscriptæ: nos autem hodiè necesse non obligant, sicuti moralis, quæ perpetua est, quod aliquo modo inde quasi colligi potest, quod DEUS Legem Moralem ob perpetuitatem suam peculiariter tabulis lapideis digito suo inscripserit: non ita Ceremoniales & Forenses; uti alludunt nonnulli Theologorum.

XXXV. Hactenus de Lege Divina. Agendum jam est de Lege humana, ita dicta à causâ efficiente, quod autorem habeat voluntatem hominis, sicuti Divina, quæ DEUM autorem habebat: Et dispeſcimus eam supra §. 19. in Jus sive Legem Gentium & in Jus Civile.

XXXVI. Quid sit Jus Gentium, inter Autores non convenit. Justinianus §. 1. Instit. de Jur. Nat. G. & C. ait: Quod naturalis ratio inter omnes homines constituit, id apud omnes populos peræque custoditur, vocaturque Jus Gentium, quasi quo jure omnes Gentes utuntur. l. 1. §. 4. ff. de Just. & Jur. dicitur esse illud jus, quo gentes humanæ utuntur & l. 2. eod. ad id revocatur, Religio erga DEUM, ut parentibus & patriæ pereamus. l. 3. eod. ut vim & injuriam propulsemus: nam hoc jure evenit, ut quod quisque ob tutelam corporis sui fecerit, jure fecisse existimetur. Verum quod hæc non sint juris gentium, sed juris naturæ, expeditum est: Respondendum tamen est: Jus gentium hic in latâ significatione accipi, quatenus illud dicitur Jus Gentium, quo omnes Gentes utuntur, quæ in significatione comprehenditur quoque jus naturæ, utpote quo etiam omnes Gentes, quia eo omnes homines, quales etiam Gentes sunt, utuntur, quæ significatio rectè videtur probari posse, ex §. 1. Instit. de Rer. Divis. ubi quod vocatur in fin. Jus Gentium, dicitur Jus naturale, in principio: item §. 41. Instit. eod. Et in hoc sensu nonnulli Jus Gentium vocant Primævum. *Vid. beatum Dn. Unge-*

Ungepaar in tr. de Jure Naturali c. 3. Item Conring. in disp. Polit. de Legib. n. 24.

XXXVII Nobis jus Gentium illud esto cum Justiniano §. 2. *Instit. de J. N. G. & C.* quatenus à jure Naturali distinguitur, Quod gentes humanæ, usu exigente & humanis necessitatibus sibi constiuerunt, Et explicat illud egregiè *Wesenbecius in Opusculis. §. 16.* quando inquit: *Jus Gentium illud nobis esto, quod non ex notitia simplici nobiscum nascitur, sed composita, h. e. ex ratiocinatione commodorum vite & societatis a sapientibus multò rerum usu, variâq; doctrinâ investigatum, excultum & introductum, in omnium Gentium (non quidem Mathematicè sumtarum, sed moraliter) usum pervasit, & propter evidentem utilitatem ab omnibus perag. custoditur.* Et puto illis verbis, usu exigente, indicari differentiam aliquam Juris Naturalis & Gentium, quod illud sit ex merâ & absolutâ ratione, nullo utilitatis respectu, nulla commerciorum ratione habitâ, à solâ providentiâ DEI constitutum: hoc verò est quidem ex ratione, sed usibus & necessitatibus humanis mixtâ, introductum. *Vid. Hahn in not. ad Wesenb. part. 1. pag. mihi. 46. 47. 48.*

XXXVIII. Antequam autem ad Legis Civilis tractationem accedamus, unicam hanc annectemus de Lege Gentium *questionem, quomodo scilicet Gentium Lex, lex dici queat?* Nam Legis natura in eò consistit, ut dependeat à voluntate jubentis, sive Majestate. Gentium Lex non à Majestate dependet, sed à populorum *consensu*, atque sic ab *acceptatione*, quæ tamen acceptatio de Legis requisito nullatenus est: quandoquidem Lex etiam invitis datur. *Vid. Carbo. tract. de Legib. l. 3. disp. 10. pag. 114. 115. item libr. 5. disp. 10 pag. 202. & seqq. Gregor. de Valentia. l. c. pag. 944. Arriaga l. c. pag. 202.* Deinde: aut omnia omnium pacta, quibus se privati sibi invicem obligant, Leges dicenda sunt, aut Gentium Lex,
Lex

Lex dicenda non est: ratio enim differentiæ reddi non potest. Sed pacta illa Leges non dicuntur. Ergò neque Gentium jus rectè Lex dicetur. *ry.* Legem à Majestate, & à voluntate illius, qui Majestatem habet, dependere non negamus: Verum Jus Gentium à Majestate & illius voluntate non pendere, est quod negamus: non obstante, quod populorum consensu indigeat. Siquidem Lex pro diversa Rerum publicarum forma, quoad hoc etiam diversimodè se habet: in regno absoluto, absolutè à voluntate & jussu Principis pendet, nullo prærequisito subditorum consensu: pariter in Aristocratiâ, ubi à mandato Optimatum dependet. Verùm in Politia aliter se habet: in eâ enim cum Majestas sit penes omnes, & Lex à voluntate ejus, qui Majestatem habet, est, à voluntate omnium hoc modo Lex dependebit; alias si Legem non vellent, non ferrent. *Dicis:* at ita Lex non fertur etiam invitis. *ry.* *Volentibus datur collectim sumtis:* licet uni aut alteri distributivè sumto non placeat: cum in Politia Majora obtineant. Non itaque necesse est, ut recurramus ad usum loquendi, qui dicendi Magister est: quamvis me non lateat id, quod *Aristot. docet 1. Topic. c. 10. §. 7. & 2. Topic. c. 2. & §. 5.* res illis nominibus appellandas esse, quibus multi utuntur: sive loquendum cum vulgo, sentiendum cum paucis, sive sapientibus.

XXXIX. Hinc nondum rectè inferitur, Acceptationem requiri ad naturam Legis. *Pet accidens* enim hic est, quod ab omnibus acceptetur, sive voluntas eorum, qui obligantur, adveniat, cum considerentur hic non, ut subditi, sed ut habentes Majestatem. Nam Gentes, consideratæ quatenus unam mundi constituunt Rempublicam, habent se ut partes illius Reipublicæ communis, sive Politicæ: unde etiam, si quædam Gentes contra tale jus Gentium de facto peccent,
C à cæte-

à cæteris tanquam unius Reip. partibus coërceri & puniri possunt, bello scilicet, vel aliter.

XL. Quod verò attinet, Jus Gentium hoc modo *Pactum* esse, nobis non obstat: quandoquidem ipse Aristoteles, Legem pactum vocat quoddam. 1. *Pol. c. 4.* (aliàs 6.) et. 3. *Ethic. c. 5.* (aliàs 7.) *συνθήκην*, i.e. pactum. Sponsio, vertitur l. 2. ff. de *LL.* Siquidem pactum in latâ significatione est duorum vel plurium in idem placitum consensus; licet strictè, sit conventio & nomine & causâ vacans. Hinc tamen non sequitur; Ergò omnia pacta privatorum Leges esse: quia jus Gentium cum Majestate est: quâ privati carent. *Vid. Hahn in not. ad Wesenb. part. 1 pag. 64. Grot. de Jur. Bell. & Pac. l. 2. c. XI. n. 1.*

XLI. Nota tamen, unam solùm, aut alteram Gentem non habere illam Majestatem, ut possit jus Gentium constituere, sed vel omnes, vel plurimas & maximam partem. Nemo enim dixerit illud Juris Gentium esse, quod inter Hispanos & Batavos peculiariter constitutum est, ut bello captus, à suò captore se unius mensis stipendio suo redimere possit. Hoc enim potius pactum peculiare dici debebit, quam Jus Gentium, quia hoc omnes obligat gentes: illud solùm paciscentes partes. Si enim à Cæsareanis, aut Turcis quis capiatur, non obligat illud pactum Hispanorum & Batavorum eos, ut captum, tali stipendio unius mensis dimittant, & libertati restituant.

XLII. Hactenus primum membrum Legis humanæ, scilicet Jus Gentium pertractavimus. Sequitur alterum, quod §. 19. diximus, *Jus Civile*, sive *Legem Civilem* esse. Ubi statim in initio notandum, nos non cum *JCTis* Jus civile accipere *καθ' ἐξοχήν*, pro jure Romano, prout accipitur. §. 2. *Inst. de Jur. N. G. & C.* quando dicitur: Sed quoties non addimus nomen, cujus sit Civitatis, nostrum jus significamus: sed potius in illa significatione, quatenus Juri Gentium

contra

contradistinguitur, & vocari potest *Jus proprium*, quod scilicet quilibet populus ipse sibi constituit. Ex quo apparet, neque hic à nobis Legem Civilem rectè in illâ significatione definiri cum Justiniano, esse eam, quam Populus Romanus Senatorio Magistratu interrogante (veluti Consule) constituit. Hæc enim definitio suo definito esset angustior, habito nimirum respectu ad Legem à Principe in regno latam, quæ etiam Lex Civilis est, nec tamen Consule rogante constituta. Proinde non contradistinguimus Plebiscitis, Senatusconsultis, Prætorum edictis, *JCTorum* responsis: hæc enim omnia specialia sunt, non generalia.

XLIII. Nos Legem Civilem illam dicimus, quatenus scilicet Naturali & Gentium opponitur, quam populus unusquisq; aut qui ejus vicem sustinet, singulis sua Republica civibus aut subditis præscribit. Alii ex Aristotelis 5. *Ethic. c. 10.* Legem Civilem seu propriam (quia opponitur Gentium & Naturæ, quæ sunt jura communia) dicunt eam, quæ tale quid præcipit, quod ab initio, utrum hoc an illo modo fiat, nihil refert: ubi verò constitutum est, refert. Talis Lex est illa *Thebanorum*, quâ cautum fuit, ne quis ad Magistratus honores admitteretur, nisi decennio mercaturâ abstinuisset, teste Aristotele 3. *Polit. c. 5.*

XLIV. Hæc Lex Civilis duplex est: vel enim est *scripta*, vel *non scripta*: quæ divisio defumitur ex modo ferendi: & scripta est, quæ literis tradita, aut æri incisa, aut modo aliò legèda proponitur: Sive quæ sanctione expressâ uno tempore & fertur, & valet. Non scripta, quæ tali aliquo modo promulgata non est, *vid. Cellar. l. 2. Polit. c. 3. §. 19.* Hæc divisio dupliciter accipi potest. 1. ut per eam non diversæ inveniuntur Leges quoad substantiam, sed eadem, diversæ solum secundum accidens, ut nimirum Lex illa, quæ principio vivâ voce fuit per præconem promulgata, post tractu remi-

C 2

pons

poris in scripturam redacta, melioris memoriae ergo: quomodo etiam ipsum *verbum DEI* dividitur in *scriptum & non scriptum*: non quasi *verbum non scriptum*, aliud esset à scripto, prout Pontificii suas venditant traditiones, quas pari pietatis affectu recipiendas esse docent, cum ipso *DEI* verbo: sed quod illud ipsum *verbum*, quod ab ipso Christo & Apostolis in principio ore & vivâ voce prædicatum, subsequenti tempore in scripturam redactum sit. 2. Potest accipi, ut denotat diversas Leges, aliquando etiam contrarias: quando videlicet Lex non scripta, accipitur pro consuetudine, quæ in veterata pro Lege custoditur, *l. 32. ff. de LL. item l. 33. ff. eod.* Unde etiam dicitur, quod possit veterem Legem tollere. Et hoc modo Lex non scripta illa est, quæ tacito Majestatis consensu, non uno temporis puncto, sed longô usu introducta est.

XLV. Hinc apparet, illorum opinionem subsistere non posse, qui statuunt, *Scripturam esse de essentiâ Legis*. Vid. *Hunnus in resolution. ad Instit. pag. 63.* Nam Lacedæmonii non caruerunt Legibus, quæ tamen nunquam in Scripturam fuerunt redactæ, sicut Atheniensium, uti constat ex *§. 10. Instit. de Jur. N. G. & C.* ac disertè apud Lacedæmonios Lege cautum fuit, ne Leges scriberentur, ut melius animo servarentur, teste *Plutarcho in Lycurg.* Quid, quod Lex Naturæ, nunquam in scripturam sit redacta & tamen Lex est: quomodo itaque Scriptura de essentiâ Legis erit. Imò ipse Aristoteles testatur *sect. 19. Problem. 28.* Homines priusquam literas scirent, cantasse Leges, ne eas oblivioni traderent, & ideò pleræq; dictæ sunt cantilenæ. Hinc concludimus cum *Aristotele l. 10. Ethic. c. 11.* *Nihil (puta essentialiter) interesse, scripta ne sint, an non scripta Leges.* Nisi forsan, *scribi* accipias in illâ significatione, quâ dicitur Lex scribi, quocunque modô, & à quocunque illa tandem *jubeatur ac sancia-*

sanciat, quæ acceptio latissima est, ita ut hoc modo etiam dicamus Legem naturalem scriptam esse in cordibus hominum: item: quod hoc modo omnis Lex debeat præscribi. Vid. *Conring. in disp. de Legib. §. 27.* *Arumæus in Exercit. 1. Instit. n. 16. pag. mihi. 719.* *Dn. D. Ludwell. in commentariò ad Instit. pag. 12.* *Reifenberger in ratione legendi Instit. pag. mihi 97. 98.* *Andreas Gerhardus ad Instit. Exercit. 1. q. 6.* *Arnise in dr. Pol. l. 1. c. 17. pag. 168.*

XLVI. *Dicis*: si hoc verum, nulla videtur apparere differentia inter Legem propriè dictam & consuetudinem, utpote quæ Jus sive Lex non scripta est. Aut ad minimum sequeretur quod consuetudo, quæ Lex altera dicitur, si in scripturam redigatur, propriè Lex fiat, quod tamen non conceditur. *Hunnus l. c. pag. 69. R.* quod hoc modo nulla daretur inter Legem & consuetudinem differentia negandum est: siquidem ad consuetudinem requiritur *usus*, sive actuum frequentia *l. 1. C. qua sit long. consuet. l. 3. C. de Edif. privat.* quæ autem dicantur frequenter fieri, dicitur *l. 5. & 6. ff. de LL. l. 15. §. 22. ff. de Injur.* quorum actuum frequentia, ut consuetudinem introducant, arbitrio judicis relinquenda. *Dn. D. Ludwell. in Comment. l. c. II. Temporis diuturnitas*, quod tempus itidem judicis arbitrio relinquendum. 3. *Tacitus populi consensus*, qui ex rebus ipsis, sive factis colligitur. *l. 32. §. 1. ff. de LL.* Sed hæc ad Legem necessaria non sunt. *Vid. §. 44. in fin.*

XLVII. Quod verò attinet, si consuetudo in scripturam aliquam redigatur, quod illa indueret naturam Legis: distinctè respondendum est: Consuetudo dicitur jus non scriptum, non quod nunquam in scripturam redigi possit, sed ratione originis & initii, respectu cujus consuetudo est inhabilis per scripturam introduci. At ex postfacto in scripturam redigi, vel memoriae & melioris probationis gratia

C 3 potest,

potest, salvâ natura consuetudinis. Si verò authoritate publicâ & eò fine in scripturam redigatur, ut fiat Lex, cessat esse consuetudo. Quando verò non hoc fine in scripturam redigitur, sed solum, ut dictum, memoriæ & facilioris probationis ergò, manet consuetudo & jus non scriptum, non obstante, quod scriptum ex accidente sit. Ex quò apparet, *Gratian. can. 5. distinct. 1.* malè dividere Consuetudinem (ratione originis) in Scriptam & non scriptam. *Vid. Dn. D. Ludwell. l. c. Conrad. Ritterschus. in Instit. pag. mihi. 29.*

XLIX. Hoc modò rectè adhuc hodiè *jus feudale*, Consuetudinariū appellatur, licet istud memoriæ causâ in scripturam redactum sit. *Vid. Excellentiss. Dn. D. Ludwell. in Synopsi Feudali, pag. 12.* Hinc *Arumaus exercit. 1. ad Instit. n. 20. pag. mihi. 466.* negat, quod expresso consensu Frederici II. & eâ intentione in scripturam relatæ sint consuetudines Feudales, quod naturam primævam amittere, & juris scripti nomen assumere debeant: & ut brevibus concludam: Approbatæ sunt, non ut Leges, sed ut consuetudines.

XLIX. Missam faciamus consuetudinem & jus non scriptum, si prius cõsideraverimus, quomodo, & an consuetudo Legem veterem abrogare, aut immutare possit? Interpretari consuetudinem posse Legem, puto extra dubium esse, *vi l. 37 ff. de LL.* ubi dicitur, *optima est Legum interpret, consuetudo.* Verum quomodo Legem immutet, aut penitus veterem abroget, Autores non conveniunt: Cum enim consuetudo plerumque ab illicitis actibus incipiat, atque ita ex multis malis aliquid conflatum habeat, deinde privatis civium actibus invalescat, quis salvâ veritate consuetudini tantum tribuet, ut sanam Legem tollere queat. Ne autem nimium nostra disputatio accipiat incrementum, maximè

maximè quod Juri hanc questionem ex proposito tractent, benevolum lectorem ad eos remissum cupimus, cum primis *vid. Dn. D. Ungepaur, Exercit. 2. q. 8. Fibigijs, exercit. 1. Collegij Legalis. q. 9. Andreas Gerhard Exercit. 1. q. 9. Cœring disp. de Legib. §. 2. Hunnius in resolut. l. 1. tr. 1. q. 27. Carbo in tract. de Legib. l. 9. disp. 3.* De Consuetudine plura videantur apud *Laymannum in Theolog. Morali l. 1. tract. 4 c. 24 pag. mihi. 192. Ortholphum Foman. disp. 1. th. 36.*

L. Hujus consuetudinis five juris non scripti datur adhuc alia species, *Prævia*, seu *Æquitas* dicta, pertinens ad juris scripti interpretationem, ampliationem & supplementum, *Wesenbec. in D. Glar. ff. de Just. & Jur. n. ult.* quæ à quibusdam in scriptam & non scriptam, sed perperam dispescitur. *Vid. Fibig. Exercit. 1. Colleg. legal. semidecad. q. 3. Hunnius l. c. q. 15. Giphanius in 5. Exhib. c. 10. Arumaus Exercit. 1. n. 8. pag. 716.*

LI. Redeamus jam ad Legem Civilem scriptam, ac ulterius eam dividamus, in *Fundamentalem* & *non fundamentalem*. Lex fundamentalis, quæ fertur de ineundâ seu constituendâ Republicâ, vel ejus constitutæ administratione & regimine, ut societas civilis facta tecta sit, & salva. Vocantur aliâs *jura regni.* *Vid. Hænon. disp. Pol. 1. n. 23.* Tales Leges fundamentales sunt in nostrâ Romanogermanicâ Republicâ, *Aurea Bulla, Recessus Imperis, Transactio Passaviensis, Instrumentum pacis, Capitulationes Imperatorie &c.* *Vid. Carpzovium ad l. Reg. cap. 1. f. 3. & 4.* Non Fundamentalis est, quæ subditis quid inter se agant, determinat: cujusmodi sunt *maximâ ex parte* illæ, quæ in corpore juris Civilis exhibentur, ut, septem ad testamentum testes adhiberi debere; studio autem dicitur *maximâ ex parte*: sunt enim quedam præter has in Corpore Juris Leges ad statum Rei Romanæ spectantes: quorsum refer titulos de variis officiis Magistrat-

Magistratum, de judiciis publicis &c. quæ ita se habent, ut etiam statui hodierno nostro applicari possint, licet ad id magnâ cautione opus sit.

LII. Sunt adhuc aliæ divisiones, non quidem essentielles, sed accidentales, quibus Lex dividi potest: nimirum, aliquam esse *universalem*, aliquam *particularem*: Illa est, quæ toti civitati, sive omnibus civibus in Republicâ viventibus datur, v.g. nemini concessum esto, arma hosti vendere: item, licitum non esto, quenquam pecora à militibus surrepta, pretio etiam vilissimò sua facere. Hæc verò, quæ uni aut alteri civitatis parti, vel etiam uni individuo præscribitur, v.g. tales Leges sunt, quæ collegiis, artificibus sive opificibus, à Magistratu dantur: quò referri possunt Leges vestitiaræ, quæ pro civium diverso ordine, diversæ sunt, v.g. quod nemo opificum uti debeat vestimentis sericis, quod eorum mulieres vittis aureis incedere nequeant: Individua, Leges quæ concernunt, possunt haberi illæ, quæ leguntur. 2. Reg. 2. v. 5. & 9. 36. 42. de Joab & Simei.

LIII. Lex præterea, alia *justa sive bona* est, alia *injusta sive mala*: Justa est, per quam justitiæ satis fit, & rectæ rationi conformiter vivitur. Injusta per quam justitia læditur, & vita nostra à rectâ ratione abluatur. Verum ingens hîc controversia incidit, num scilicet hæc divisio rectè se habeat, cum Lex injusta, veniat. Lex non sit, secundum multorum opinionem: quam conantur probare sequentibus rationibus. 1. Quia Lex injusta vim cogendi non habet; nam parendi necessitate subditi eâ non adstringuntur, cum plus rectæ, quam corruptæ rationi debeant obedire. Addunt, quod Aristoteles, Leges injustas Reipublicæ corruptæ accommodatas esse doceat. 3. Polit. 7. (aliàs 11.) cum Leges Reipublicæ sint accommodandæ, non Respublica Legibus. Cum jam subditi plus debeant Reip. quam Imperantibus

rantibus, si imperantes injustam sancirent legem, in illo casu vinculum parendi solveretur. 2. quia talis Lex injusta, jus non facit: hoc enim si faceret, injusta non esset. 3. quoniam finis Legis, tali in justâ lege non obtinetur: quomodo enim justitiam administrare dicitur iudex, qui istam Legem accommodare voluerit. 4. quia ratio est anima Legis, quâ absente, Lex cadaver erit. 5. Lex injusta dicitur talis, vel quod sit contra jus Civile, vel quod sit contra Naturale. Si primum dicatur, absurdum est Legem illam dici injustam, cum jus civile eò ipso, dum contra ipsum aliud jus statuitur, jus esse designat. Si posterius, Lex illa ne Lex quidem dici potest, utpote quod est jus immutabile, nec subiacet potestati Legislatoriæ §. 11. Instit. de Jur. N. G. & C. sed potius ipsum supra Legislatorem est. Vid. Meisner in Dissert. part. 2. c. 1. n. 30.

LIV. Nos bonitatem de essentiâ Legis esse, nobis non persuademus: nam cuicumq; competit definitio alicujus, illi etiam definitum. Atqui Legi injustæ, competit definitio Legis in genere. Ergò etiam Lex injusta, Lex erit in genere. Definivimus autem supra §. 10. Legem hoc modo, Lex est decretum summæ potestatis, actionibus humanis regulâ, ad certum aliquod ipsas obligantem, præscribens: quæ omnia in Lege injusta locum habere possunt, v. g. sit præscripta lex, ut nemo vendat frumentum, nisi modius veniat. 10. imperialibus: & hoc citra necessitatem, non urgente aonâ: sanè lex hæc injusta esset; nec tamen nomine Legis defraudari posset. Sic, ponatur Lex, ut creditor conveniat fidejudentem, licet principalis debitor sit solvendo: videtur Lex injusta, cum fidejussor creditori fidem suam obstringat in subsidiû, si scilicet principalis solvendo non fieret: & tamen vera Lex est, cum alicubi contingat, si creditor principalem debitorem compellat, fidejussor eò ipso liberetur obligatione: ex quò apparet etiam talem Legem effectu suo non carere, & per consequens

D Legem

Legem injustam adhuc Legem esse. Huc referri potest Lex à Nebucadnezare lata, de adoratione Idoli, Daniel. c. 3. v. 4. 5. & 6. Unde statim respondemus, ad rationem primā, quod scilicet falsum sit Legem injustam vim cogendi non habere.

LV. Hoc quidem verum est, Lex taliter injusta, quæ aliquid præciperet contra Legem vel Naturalem, vel Moralem, carere vi obligandi, quia Lex inferioris contra superiorem nunquam valet, cum inferior in superiorem nullam habeat potestatem: deinde, quia Lex inferioris semper accipitur cum exceptione Legis superioris, uti se res etiam habet in juramentis. Lex autem aliqua in se potest esse injusta, ut non impingat statim in Jus Naturale aut Morale, uti ex exemplis allatis patet.

LVI. Ad alteram rationem respondeo, Legem injustam jus nullum facere, negando. Nam Aristoteles expressè docet, Omnem Rempublicam niti aliquò jure; unde aliquid jus est Oligarchicum, aliud Aristocraticum, aliud Democraticum. Jus Aristocraticum strictissimè jus est: Oligarchicum verò quidem etiam jus est aliquod, licet non sit jus absolutè: Ita enim in terminis docet *Aristoteles. 3. Polit. c. 14. (aliàs 9.)* Quare, inquit, in depravatis quidem rebus publicis propriè quidem hoc esse utile & justum liquet: fortasse verò & hoc liquet, idem non esse absolutè justum.

LVII. III. Quando dicitur, quod tali injustā Lege finis, scilicet justitia, obtineri nequeat, quia judex applicando talem injustam Legem, justitiam administrare dici non potest. R. Sicuti dicitur Prator jus reddere, etiam cum iniquè decernit *l. XI. ff. de Just. & Jur.* ita quoque Judex administrabit justitiam, dum Legem talem iniquam sive injustam applicat, & secundum illam judicat: qui enim cum Lege errat, non peccat, *caus. 23. can. 40. q. 4.* nec poenam meretur, quod legitimè factum est *l. 4. C. Ad leg. Jul. de Adult.* qui enim mandato

mandato aliquid facit, habet parere necesse. *l. 34. de R. 7. in o. Deinde, finis Legis non solum est administratio justitiæ, sed etiam executio voluntatis Principis.*

LVIII. Ad id verò, quod ratio Legis anima sit, respondemus, ratio illa duplex est, vel enim est recta, & sic Lex quæ tali ratione nititur, non est iniqua aut injusta, sed bona, quæ verò nititur ratione non rectā, sed solā voluntate, quæ sæpè pro ratione stat, Lex quidem est, licet non sit bona: non tamen caret ratione, nec proinde Legis cadaver dici potest. *Lex enim est, quia jubetur; quicquid vel essentia habet vel roboris, id omne à solo Majestatis jussu & voluntate sortita est. Negandum igitur est, rationem esse Legis formam, ut rectissimè Dn. Conring. docet, disp. de LL. §. 31.*

LIX. Ad ultimum, quod Lex injusta dicatur, vel quod sit contra jus Civile, vel contra Naturale. R. Lex, quæ contra jus naturale aliquid præcipit, Lex non est, sive effectus Legis omninò caret, h. e. non obligat nos, h. e. non habet aliquam vim cogendi, ex illā ratione, quam supra adduximus, quod inferior legem superioris neq; tollere, neq; mutare authoritativè possit. Item Lex quæ contra naturam est aut contra Legem divinam, nos non obligat, non quidem non quoad culpam, sed etiam non quoad poenam, si obsequium ei detrectatur: nam ejusmodi obsequii denegatio non est culpa. Et si de facto propter denegatum obsequium ab eo, qui Legem contra naturam dedit, aliquis malè tractatur, poena tamen non est, sed afflictio aliqua, aut persecutio, quam præter meritum quis sustinet, & sustinere malit, quam naturalem aut divinam legem violare. Illa verò Lex quæ est contra jus Civile, si est lata ab eò, qui potestatem Legis ferendi habet, cessat quidem jus civile, nihilominus tamen Lex illa potest esse injusta, non quidem ratione causæ efficientis, benè tamen ratione

causæ materialis: v. g. si Lex esset posita, ut si Nobilis aliquem occidisset, quod Nobilis ultra Imperialem thalerum puniri non deberet: si verò plebejus, alium plebejum itidem interficeret, quod tum talis non solum iterum interfici, sed etiam omnia ejus bona fisco cedere, & tota ejus familia in servitutem redigi deberet. Lex quidem esset injusta, ratione materiæ, eò quod poena culpam excederet; Lex tamen esset, quod lata esset ab eo, qui potestatem ferendi Legem haberet. *Vid. Arniseus in Doctr. Polit. l. 1. c. 17. Cellar. l. 2. Polit. Succinct. c. 8. n. 26. Vid. Arriaga Tom. 2. in 1. 2a. Thomæ tract. de Legib. disp. 4. Hornejus in Doctr. Civil l. 4. cap. 3. pag. 579*

LX. Hæc de Legis definitione & divisionibus hac vice sufficient; Quæ autem restant de Legis materia sive objecto, de ejus virtutibus, quæ *l. 7. ff. de Legib.* dicuntur esse, Imperare, Vetare, Permittere, Punire: de Obligatione & ejus modò; item de interpretatione: quoniam hic angustia chartæ excludimur, rejiciamus in sequentem. DEO interim T. O. Max. debitas gratias agentes, pro clementi suâ assistentiâ: Cui etiam sit Laus & Gloria in sempiterna secula!

